

על המזבח ואינו נשפך כמים, לא הוקש אליהם, ואינו מכשיר את האוכלין כמים.

ותו מקשינן: והרי אבר מן החי, דכתיב ביה "לא תאכל הנפש עם הבשר", ואפילו הכי הוא מותר בהנאה.

וכדתניא: רבי נתן אומר: מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר, ולא יושיט אבר מן החי לבני נח? — תלמוד לומר: "לפני עור לא תתן מכשול"! וכיון שאף בן נח מוזהר על אבר מן החי, אם הוא מושיט לו אותו, הרי הוא מכשילו בכך.⁽¹⁾

ומדקתני בטעמא דמילתא, דהוא משום "לפני עור", ולא משום דחשיב הנאה, משמע הא הנאה אחרת כנתינה לכלבים, שאין בה משום "לפני עור", שרי.

אלמא, אבר מן החי מותר בהנאה. וקשיא לרבי אבהו דאמר, דכל היכא דכתיב "לא תאכל", אף איסור הנאה במשמע.

נאף שמהסוגיא בעבודה זרה מוכח דאיירי באבר מן החי של הנכרי,⁽²⁾ מכל מקום אית בזה הנאה. ולא מיבעיא היכא דנוטל שכר על ההושטה, אלא אפילו במושיט בחנם.

לישראל. וככל הדינים שבין אדם לחבירו כגון "לא תגזול" וכדומה, שאינן נוהגין אלא לגבי ישראל. ודלא כמו שכתב המנחת חינוך דגם איסור עצה שאינה הוגנת שייך אף לנכרי. קובץ שיעורים.

2. ויעוין במהרש"א שנתפלא בדבריהם, שלא מציינו התם דבשל נכרי איירי. אלא דייק מ"לא יושיט" דאיירי בתרי עברי דנהרא.

אלא דהתוספות התם הוכיחו כן, מהא דקאמר התם, דבחד עברא דנהרא אין משום

ותו מקשינן: ואימא שדם הוא כמים הנשפכין לפני עבודה זרה, שהם אסורים בהנאה, משום תקרובת עבודה זרה.

ומשנינן: התם [במים הנשפכין לפני עבודה זרה] נמי ניסוך איקרי, ולא שפיקה. בדכתיב "ישתו יין נסיכם".

והוינן בה: ולחזקיה, דסבר דכל היכא דכתיב "לא תאכל", אין איסור הנאה במשמע, הרי בלאו הכי אין לאסור דם בהנאה. ואם כן, למאי הלכתא איתקש הדם למים?

ומשנינן: הוקש הדם למים, לכהא דאמר רבי חייא בר אבא.

דקיימא לן: אין האוכלין מקבלים טומאה אלא אם הוכשרו תחילה על ידי נתינת משקים עליהם. ואף הדם הוא אחד מז' משקין המכשירים את האוכלין.

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מנין לדם קדשים שאינו מכשיר את האוכלין לקבל טומאה? — שנאמר בדם, "לא תאכלנו, על הארץ תשפכנו כמים". ודרשינן, דוקא דם שנשפך כמים, מכשיר. אבל דם הקדשים שמתקבל בכלי כדי לזרוק

דם חולין מותר בהנאה, ו"לא תאכל" ידידה אינו כולל הנאה, הוא הדין לדם קדשים. ואף על גב דתרי לאוי נינהו, גילוי מילתא בעלמא הוא. תוספות.

1. בלאו ד"לפני עור" כלולים שני ענינים. גם דין כללי שלא להכשיל את חבירו, ואף לא להשיא לו עצה שאינה הוגנת. וגם שלא להביא לידי כך שיעשה איסור על ידי אחר.

ומסתבר, דלענין נכרי אינו נוהג אלא הדין השני. אבל הדין הראשון אינו נוהג אלא

כי מה שכתוב בדם "רק חזק לבלתי אכול את הדם", אין לנו כרת אלא בדם היוצא בשעת שחיטה. שהרי המשך הוא לפסוק הקודם שנאמר בו "וזבחת מבקרך ומצאנך". ובא היקש זה ללמד, שאף דם שהקזו מן הבהמה בחייה אסור באיסור כרת. דומיא דאיסור "אבר מן החי", שאף הוא אמור באבר שנחתך מן הבהמה בחייה.

ואי זה דם מן החי האסור באיסור כרת?

זה דם הקזה שהנפש יוצאה בו!

שארבעה מיני דם יש בדם הקזה. הדם הראשון שיוצא בהקזה הוא שותת. ואחריו יוצא הדם בקילות. ואחר כך הוא משחיר, ואחר כך הוא שוב שותת. וכל זמן שהדם מקלח, הוא הדם שהנשמה יוצאת בו, ואסור באיסור כרת. אבל שאר הדם אינו אלא באיסור לאו.

ותו מקשינן: **והרי שור הנסקל, דרחמנא אמר**

משום שהגוי מחזיק לו טובה על כך. (3) ונמצא דנהנה מחמת האיסור. (4) תוספות].

ומשנינן: **שאני אבר מן החי דאיתקש לדם. דכתיב "רק חזק לבלתי אכול דרב, כי הדם הוא הנפש".** ו"נפש" היינו איסור אבר מן החי, כדכתיב ביה "לא תאכל הנפש עם הבשר". וכשם שהדם מותר בהנאה, אף אבר מן החי הוקש אליו להתירו בהנאה.

והוינן: **ולחזקיה, דלית ליה הא דרבי אבהו, הרי בלאו הכי אין לאסור אבר מן החי בהנאה. ואם כן, למאי הלכתא איתקש אבר מן החי לדם?**

ומשנינן: **אמר לך חזקיה, לא אבר מן החי איתקש לדם, אלא איפכא.**

דם הוא דאיתקש לאבר מן החי.

מה אבר מן החי אסור באיסור "אבר מן החי", אף דם מן החי אסור באיסור "דם", שהוא בכרת.

דאין איסור זה אלא מדרבנן].
אלא שהרא"ש בנדריים פירש, דהיא איבעיא התם, אי מותר למכור איסורי הנאה לכתחלה. ולדבריו תיקשי, איך ילפינן היתר הנאה בנבילה, ממה שהתירה התורה למוכרה לנכרי. ותיקן, דהראיה היא מהא דקרייה רחמנא "מכירה". אלמא, לאו איסור הנאה היא.

4. והקשה השב שמעתתא [שמעתא א פרק ב] מהא דאיתא בסוף פרק קמא דקידושין, דערלת חוץ לארץ, כיון דספיקה מותרת, מותר ליתן לחבירו ממנה, אף שאצלו היא ודאי ערלה, כיון דלחבירו היא ספק. ולפי מה שכתבו הכא, דאף כשנותן בחנם חשיבא הנאה, יאסר לו ליתן לחבירו מצד איסור הנאה דערלה. שהרי לגבי

"לפני עור". משום ד"אי לא יהיב ליה, שקיל איהו". ומשמע דבשל נכרי איירי. ואפשר דאף הכא נתכונו לזה. ויעוין בפני יהושע.

3. ואף דהחזקת הטובה אינה בשביל גוף האיסור, אלא בעבור הטירחה, מכל מקום אם לא האבר לא היה משתכר בטירחה. ואף זו חשיבא הנאה מהאבר. קובץ שיעורים.

עוד כתב, דמדבריהם מוכח דהנאה זו אסורה מדאורייתא. ודימה זאת למכירת איסורי הנאה. שהרי אף התם הדמים שמקבל אינם דמי האיסור. שהרי איסורי הנאה אינם ממון, וכמו שכתב הר"ן בקידושין בשם הירושלמי. ומכל מקום אסור למוכרן מן התורה, מאחר שסוף סוף משתכר דמים מחמתם [מיהו, השפת אמת כתב

שמעון בן זומא אומר: "נקי" משמע שאין לו שום הנאה מהשור. **כאדם שאומר לחבירו: יצא פלוני נקי מנכסיו, ואין לו בהם הנאה של כלום.** וכך הוא בשור הנסקל, שאין לבעליו בו שום אפשרות של הנאה.

ואסקינן לקושיין: טעמא דאסרינן בהנאה, אינו אלא משום דכתב רחמנא "ובעל השור נקי". אבל בלאו הכי היה מותר בהנאה. אלמא, דאי מ"לא יאכל" גרידא, רק איסור אכילה הוה משמע. אבל איסור הנאה לא הוה משמע. וקשיא לחזקיה דאמר, ד"לא יאכל" משמע אף איסור הנאה. וכל שכן דקשיא לרבי אבהו דאמר, דבין "לא יאכל" ובין "לא תאכל", משמע איסור הנאה.⁽⁶⁾

ומשנינן: לעולם "לא יאכל", בין איסור אכילה ובין איסור הנאה משמע. ומדכתיב כן בשור הנסקל, ודאי שמעינן דבשרו אסור אף בהנאה. והא דאיצטריך למיכתב "ובעל השור נקי", לאסור הנאת עורו הוא דאתא.

ביה "לא יאכל את בשרו", ואפילו הכי לא שמעינן מזה שהוא אסור הנאה. אלא צריך קרא אחרינא לאוסרו בהנאה.

וכדתניא: ממשמע שנאמר "סקול יסקל השור". וכי איני יודע שהיא נבלה, ונבלה אסורה באכילה?!

ומה תלמוד לומר "לא יאכל את בשרו"? והרי פשיטא שהוא אסור משום נבלה.

אלא מגיד לך הכתוב, שאף אם שחטו לאחר שנגמר דינו לסקילה, גם כן אסור הוא באכילה.⁽⁵⁾

אין לי אלא שהוא אסור באכילה.

בהנאה מנין שהוא אסור?

תלמוד לומר: "ובעל השור נקי"!

ומאי משמע מהאי לישנא שהוא אסור בהנאה?

אלא כשהדבר מצד מצבו השתא, אין בו סיבה לאוסרו. וכגון דם קדשים, דשוב אין בו צורך לגבוה. או איסורי הנאה שנשרפו, שאין הם עתה אותו החפצא שאסרתו תורה. ולא באנו לאוסרו אלא מצד דין האיסור שחל בו מקודם. ועל זה אמרינן, דאחר שנעשית מצותו, פקע איסורו. אבל שור הנסקל, יש לו להיאסר מצד דאף השתא הוי שור הנסקל. קובץ שיעורים. ועל פי סברה זו כתב נמי ליישב, למה חמץ שביטלו לא ניתר מחמת שנעשית מצותו.

6. רש"י. ולולא דבריו היה מקום לומר, דלא קשיא אלא לחזקיה. אבל לרבי אבהו לא קשיא. דנהי דאם שחטו איכא ביה לאו מחדש באכילה, והוא הדין להנאה, אבל אם סקלו כדינו אפשר

היא ודאי איסור.

ויש ליישב, הא קיימא לן "דבר שאין מתכוין מותר". ולפי זה, אם אינו מתכוין לטובת הנאה, אינו עובר משום איסורי הנאה. אלא שליתן לנכרי ממה נפשך אסור. שאם מתכוין לטובת הנאה, עובר משום איסור הנאה. ואם מתכוין ליתן בחנם לגמרי, הרי עובר משום "לא תתנם". אבני נזר, אורח חיים סימן שכו.

5. וקשה למה לא מני לה בהדי ג' כתובין, שאף על פי שנעשית מצותן אסורים [ולא קשיא אלא לשיטת תוספות דמדמי ענין נעשה מצותו דקדשים לכל איסורי הנאה, ויעוין לקמן כו א הערה 8]. רש"ש.

ויש ליישב, דלא שייך היתר הנעשית מצותו

מ"בעל השור נקי", לא משמע ליה הך דרשה ד"את הטפל לבשרו". משום ד"את" לא דריש.

כדתניא: שמעון העמסוני — ואמרי לה נחמיה העמסוני — היה דורש כל "אתים" שבתורה! וכל מקום שכתוב בו "את", היה מרבה ממנו דבר כלשהו.

כיון שהגיע ל"את ה' אלקיך תירא", (8) פירש! משום שאמר: וכי מה אפשר לרבות ולכלול עם יראת ה'?!!

אמרו לו תלמידיו: רבי, כל "אתים" שדרשת, מה תהא עליהן?!!

אמר להם: כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך אני מקבל שכר על הפרישה. (9) וחזר בו מכל הריבויים שריבה מכל "את" שבתורה.

עד שבא רבי עקיבא ודרש: "את ה' אלהיך תירא" — לרבות תלמידי חכמים. ללמד שיהא מורא רבך עליך כמורא שמים.

ואיצטריך קרא לאסור את עורו. משום דסלקא דעתך אמינא "לא יאכל את בשרו" כתיב. בשרו אין [אסור בהנאה], אבל עורו לא יאסר. (7)

קא משמע לן קרא, דאף עורו אסור.

והוינן בה: ולהנך תנאי דמפקי ליה להאי קרא ד"בעל השור נקי" לדרשא אחרינא, לשור תם שהרג אדם, לפטור את בעליו מחצי כופר, או לשור תם שנגח אשה הרה ויצאו ילדיה, שפטור בעליו מחצי דמי וולדות [ואין חיוב חצי נזק בתם אלא בשור שנגח שור] — לאסור הנאת עורו, מנא לחי?

והרי קרא ד"לא יאכל" לא כתיב אלא לגבי בשרו.

ומשנינן: הנאת עורו נפקא לחי, מדכתיב "לא יאכל את בשרו". דמ"את" מרבינן אף את הטפל לבשרו, דהיינו עורו.

ואיך תנא, דנפקא לאסור את הנאת עורו

דלית בה באכילה אלא לאו דנבילה, ויהיה מותר בהנאה ככל נבילה. ולהכי איצטריך קרא ד"בעל השור נקי". שפת אמת.

7. ומדברי התוספות משמע, דסליק אדעתין דמיעוטא הוא. אבל הרא"ה [הובא בשיטה מקובצת קמא מא א] כתב דמסברה הוי אמרינן כן. דלא שייך לאסור עור בהנאה משום "לא יאכל", שהרי אינו בר אכילה.

8. אבל כשהגיע ל"ואהבת את ה' אלקיך", לא פירש. משום דהוא "את", שפיר מתוקמא בתלמידי חכמים. שהשווה את אהבתם לאהבת המקום. אבל יראת שכר ועונש לא שייכת אלא

מהקדוש ברוך הוא.

ומה שלא פירש ב"וייראו העם את ה'", היינו משום דאתא לרבוויי שם "אלקים". מהרש"א בשם הגאון מהר"ש מפראג.

9. שכשם שקבלתי שכר על שהרביתי את כבוד התורה בכך שהוכחתי שאין בה שום אות מיותרת, כן אקבל שכר על הפרישה. שאף בה יש כבוד שמים. שאין להשוות שום דבר לאהבת השם.

ורבי עקיבא לא חש לזה. משום שכבוד תלמידי חכמים אף הוא בכלל כבוד המקום ותורתו, שהם לומדים אותה. מהרש"א קידושין נו א.

[ואף שצביעה והדלקה בכלל הנאה הן, איצטריך קרא בפני עצמו לאוסרם, וליכא למילף להו משאר הנאות. דסלקא דעתך דצביעה אינה הנאה גמורה. כיון שאינה עשויה אלא לחזותא בעלמא.⁽¹¹⁾ וכן הוה אמינא דהדלקה מותרת, משום שמצותה בשריפה. והנאת ההדלקה היא אגב ביעורה. תוספות].

ומסקינן לקושיין: **טעמא** דאסרינן ערלה בהנאה, אינו אלא משום **דכתב רחמנא ג' פעמים**, "וערלתם" "ערלתו" "ערלים".

הא לאו הכי, הוה אמינא, הא דכתיב בה "לא יאכל", רק **איסור אכילה במשמע**. אבל **איסור הנאה לא משמע**. וקשיא לחזקיה דאמר, כל "לא יאכל" משמע אף איסור הנאה. וכל שכן דלרבי אבהו קשיא.

ומשנינן: **לעולם "לא יאכל" בעלמא, משמע**

והאי תנא דלא דריש "את הטפל לבשרו", סבר לה כשמעון העמסוני, דאין לרבות מ"את" שום דבר.

ותו מקשינן: **והרי ערלה, דרחמנא אמר בה "ערלים לא יאכל"**, ולא משמע מזה איסור הנאה. אלא איצטריך קרא אחרינא לאוסרה בהנאה.

וכדתניא: כתיב "ערלים לא יאכל". **אין לי אלא איסור אכילה. מניין שאף לא יהנה ממנו, ושלא יצבע בו** [וכגון בקליפי אגוזים של ערלה, שאף הם אסורים משום ערלה, לפי שהם שומרים לפרין], **ושלא ידליק בו** [בשמן של ערלה] **את הנר.**⁽¹⁰⁾

תלמוד לומר: "וערלתם ערלתו את פריו, שלש שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל". שלכך כתיב שלש פעמים לשון "ערלה", **לרבות את כולם**. את ההנאה, את הצביעה, ואת ההדלקה.

אבל התוספות שאנץ הביא בשם רבינו תם, דאתי לרבות איסור צביעה אף בפירות שאין דרך הנאתם בצביעה, כגון תותים ורמונים. ובהבערה קא משמע לן, דאסורה אף בשמן שאינו עומד להדלקה].

וכן הביאו התוספות משמו בבבא קמא קא א. מיהו, אי הוי שלא כדרך הנאה כלל אף בערלה מותר, כדאיתא לקמן כה ב.

ובירושלמי בפרק ג דערלה איתא, דשלא כדרך הנאה בערלה, נהי דלאו ליכא, אבל איסור עשה איכא.

ונראה דמפרש נמי דצביעה והדלקה היינו שלא כדרך הנאתן. ואית ליה דכל דאיתרבי מ"ערלים" אינו אלא עשה [ודלא כמו שכתבו התוספות שם]. **פני יהושע**.

10. ואף למאן דאמר לקמן "אין שבח עצים בפת", משום שהאש באה מהמשהו הנשרף שכבר אינו בעין, שמן שאני. דעדיין הוא בעין בשעת ההדלקה. תוספות.

ויעוין במאירי שתירץ באופן אחר.

11. ורבינו דוד הביא בשם רבינו תם, דסליק אדעתין דצביעה מותרת, משום שמיני הצובעים, המשקה היוצא מהם אינו אלא זיעה בעלמא, ולא חשיב כגוף הפרי, וכדלקמן כה ב.

[ותוספות בבבא קמא קא ב כתבו, דבכהאי גוונא לעולם מותר מן התורה. אלא בהכרח איירי בצבע בממשות הפרי. או דמי הקליפין לא נתמעטו, וחמירי ממי הפירות. ובהבערה סליק אדעתין דתהיה מותרת, משום שאין דרך השמן בהדלקה אלא באכילה].

כג-א

רבי יהודה אומר: "לכם", להוציא את הנטוע לרבים. שאין איסור ערלה אלא בנטיעת יחיד. ובסמוך מפרש לה.

ומפרשין: מאי טעמא דתנא קמא דדריש "לכם" לרבות? — משום דכתיב ברישא דקרא "ונטעתם כל עץ מאכל". והאי לישנא, ציווי ליחיד משמע. אבל לרבים לא משמע. משום דאין דרך רבים לנטוע. אלא לכל יחיד ויחיד בפני עצמו קאמר "ונטעתם". ומדכתב רחמנא "לכם", שמע מינה להביא את הנטוע לרבים, שאף הוא אסור משום ערלה.

ורבי יהודה סבר, "ונטעתם" דכתיב ברישא דקרא, משמע בין לרבים ובין ליחיד. ואף "לכם", בין יחיד ובין רבים משמע. והוי ריבוי אחר ריבוי. ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט. הלכך ממעטינן נטיעת רבים מאיסור ערלה.

ותו מקשינן: והרי תרומה, דרחמנא אמר בה

בין איסור אכילה ובין איסור הנאה. ושאני התם בערלה, דכתיב "ערלים יהיה לכם". ומשום הכי לא היינו דורשים את ה"לא יאכל" דכתיב בה לאסור בהנאה.

ולהכי איצטריך קרא ד"ערלתם" "ערלתו" "ערלים". דסלקא דעתך אמינא, הואיל וכתב קרא "לכם", משמע דשלכם יהא, ומותר לכם להנות ממנו. קא משמע לך קרא, דהערלה אסורה בהנאה.

ושוב מקשינן: אלא מעתה, לאחר דכתיבי הנך קראי ד"ערלתם" "ערלתו" "ערלים" — "לכם" למה לי? והרי הערלה אסורה בהנאה, ולא קרינן בה "שלכם יהא".

ומשנינן: מיבעי לה ל"לכם", לכדתניא: "לכם", לרבות את האילן הנטוע לרבים, כגון אילנות הנטועים באמצע הדרך לצורכי העוברים ושבים,⁽¹²⁾ שאף הוא אסור משום ערלה.⁽¹³⁾ ומרבינן ליה מ"לכם", דמשמע לשון רבים.⁽¹⁴⁾

היחיד.

ומשמע מדבריהם, דדוקא בהכי פליגי. אבל אם נטע לרבים ברשות הרבים, לכולי עלמא מותר.

וכן איתא בירושלמי [ערלה פרק א הלכה ב] על פי הפני משה שם.

אבל מדברי הראשונים בסוגיין משמע, דהכל תליא בכעלים. אם הם יחיד או רבים.

14. והקשה הר"י מקורביל, ליכתוב קרא תרי "ערלים" בלבד. ונילף מ"לא יאכל", הנאה, ומתרי "ערלים" צביעה והדלקה. וממילא נדע, ד"לכם" לא אתא להתיר אחד מהם, אלא להביא נטוע לרבים. דאי למעט חדא מינייהו, לא ליכתוב "לכם", ותיסגי בחד "ערלים".

12. רש"י. ומדברי הראשונים נראה שהבינו בדבריו דמיירי אף בנטיעה של יחיד ברשות הרבים. והכל תליא במקום הנטיעה. מיהו, מדברי רש"י לפנינו משמע, דלא התיר רבי יהודה אלא בדאיכא תרתי. גם שנטע לצורך רבים, וגם שנטעו ברשות הרבים. ויעוין בפני יהושע.

13. רש"י. והקשו תוספות לפירושו, מהא דתנן שם לחוד, "הנטוע ברשות הרבים חייב בערלה". ומשמע דלא פליגי רבי יהודה בזה [ולהמבואר בהערה קודמת בשם הפני יהושע, אתי שפיר]. לכך פירשו, דאיירי בנוטע ברשות היחיד לצורך הרבים. דהיינו שמפקירם לרבים [ר"ן]. ופליגי בנטיעה השייכת לרבים, ונמצאת ברשות